

SBB-inventarisaties in 1989

In de vorige nieuwsbrief zijn de achtergronden geschetst van de samenwerking die SOVON en SBB zijn begonnen wat betreft het inventariseren van grootschalige natuurterreinen. In 1988 werden een aantal gebieden bij wijze van proef onderzocht. In 1989 zijn de werkzaamheden in volle hevigheid losgebarsten. Er werden gebieden geïnventariseerd in Gaasterland, ZO-Friesland, Appelscha, Ruurlo en Oostelijk Flevoland, terwijl het Kootwijkerzand, de Wageningse uiterwaarden en het Mastbos en omgeving eveneens onder het mes gingen (figuur 1). De drie inventariseerders, Rob Bijlsma, Ton Eggenhuizen en Rob Vogel, gingen te werk met een methode die overeenkomt met die van het BSP-project van SOVON, en de vaak spectaculaire resultaten worden uiteraard in het BSP opgenomen. Hieronder wordt een greep gedaan uit de kersverse resultaten.

Gaasterland is een beboste en op zandgrond gelegen streek in het uiterste zuidwesten van Friesland. De door oud loofhout gedomineerde boscomplexen worden omgeven door uitgestrekte en kale veen-kleigebieden en behoren daarmee tot de meest geïsoleerd gelegen bosgebieden van Nederland. De ruim 600 ha bos die SBB in Gaasterland in bezit heeft is in 1989 vrijwel geheel op broedvogels onderzocht.

Uit de resultaten van de inventarisatie komt duidelijk naar voren dat diverse soorten standvogels zich

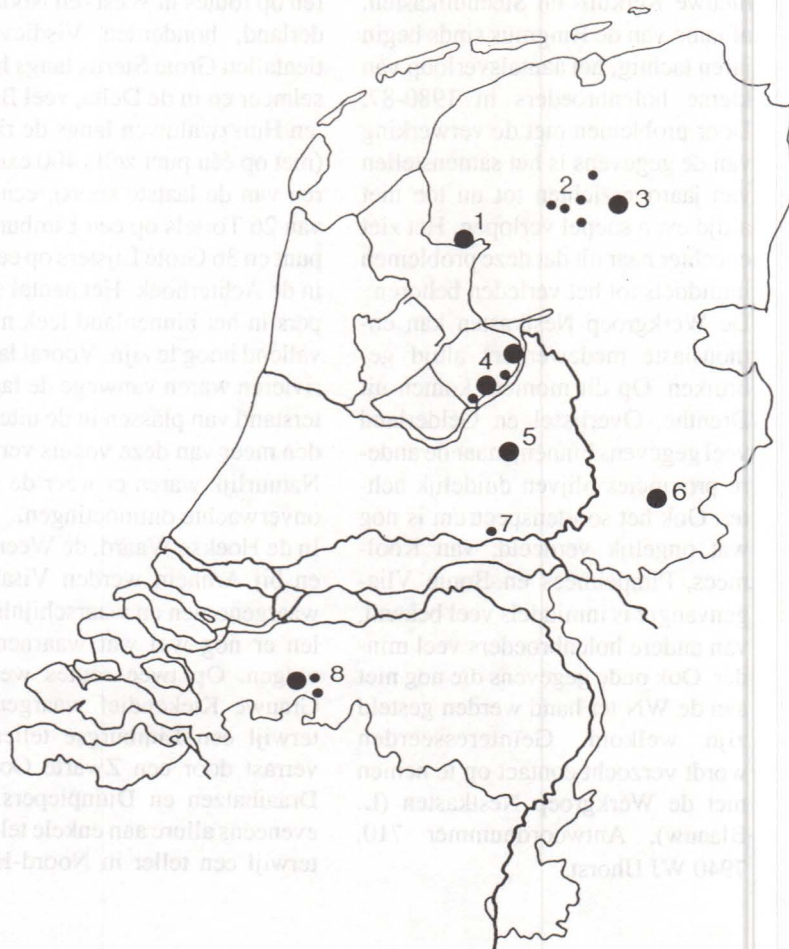
door de geïsoleerde ligging nog niet of nauwelijks in Gaasterland hebben kunnen vestigen. Zo is de Grote Bonte Specht er de enige spechtsoort en zijn Kuifmees, Glanskop en Boomklever er uiterst schaars. Opmerkelijk is wel dat de Bosuil, een notoire standvogel die nauwelijks in Noord-Nederland broedt, in Gaasterland wijd verbreid is. De roofvogelstand is er florissant: de Havik heeft zich sinds kort gevestigd terwijl Sperwer en Buizerd een hoge dichtheid van meer dan een paar per 100 ha bereiken. De Wielewaal is met vele tientallen paren prominent aanwezig. Als krenten in de pap gelden Kleine Vliegenvanger en Grauwe Klauwier, beiden met één territorium vertegenwoordigd.

In Zuidoost-Friesland werd een keten van gebieden onderzocht, waarbij het Oranjewoud bij Heerenveen met zo'n 300 ha wel het grootste is. Dit gevarieerde oude boscomplex is vooral karakteristiek vanwege de vele oude beuken- en eikenlanen. De dichtheden die Glanskop, Boomklever en Appelvink er bereiken doen nauwelijks onder voor die van de

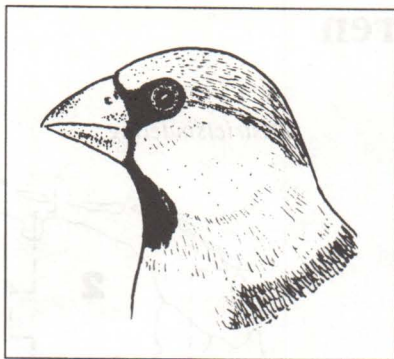
beste broedgebieden in Oost-Nederland. De Ransuil komt er ongehoord talrijk voor. Op sommige plaatsen langs de bosrand liggen de nesten op nauwelijks meer dan een steenworp afstand van elkaar! Groene Spechten en Geelgors zijn recentelijk verdwenen als broedvogel uit bijna geheel Zuidoost-Friesland en hebben zich in oostelijke richting teruggetrokken tot het Drents plateau.

Op de grens van Friesland en Drenthe ging dit jaar de Boswachterij Appelscha (ruim 1800 ha) onder het mes. Het aanzicht van dit grote aaneengesloten bosgebied wordt bepaald door oud naaldbos op droge zandgrond, met wat open zand en enkele venntjes.

De soortenlijst die bij de inventarisatie van dit toch arme boscomplex werd vastgesteld is niet misselijk: Geoorde Fuut, Draaihals, Duinpieper, Grauwe Klauwier en Barmsijs prijken op de lijst! In de naaldbossen springt vooral de hoge dichtheid van Buizerd (20 paar), Ransuil (39 paar) en Appelvink (92 paar) in het oog. Opmerkelijk is ook het aantal Sijzen dat er als broedvogel werd vastgesteld: minimaal 36 territoria, waar-

Figuur 1. Onderzochte gebieden in 1989. (1) Gaasterland, (2) ZO-Friesland, (3) Appelscha, (4) Oostelijk Flevoland, (5) Kootwijkerzand, (6) Ruurlo, (7) Wageningse uiterwaarden, (8) Mastbos e.o.

Appelvink (M.J. Knapen)

van veel paren vier of vijf jongen wisten groot te brengen.

In het midden van de Achterhoek werd de Boswachterij Ruurlo (ruim 500 ha) geïnventariseerd. Deze door naaldbos gedomineerde boswachterij was goed voor liefst 19 paar Bosuilen die vrijwel uitsluitend in beukenlanen broedden. Ondanks de relatief geringe oppervlakte hadden drie paren Wespenvievers er domicilie. Langs de randen van de boswachterij werden broedverdachte Kramsvogels opgemerkt, een soort die na Zuid-Limburg nu ook geleidelijk de Achterhoek begint te koloniseren.

Het veldwerk in Oostelijk Flevoland had vele verrassingen in petto. Als je op grond van de aanplantjaren (1959-88) een nauwelijks ontwikkeld, oninteressant bos verwacht, kom je bedrogen uit. 20- tot 25-jarig populierenbos bereikt hier een hoogte van 20-30 meter, vaak met een tweede

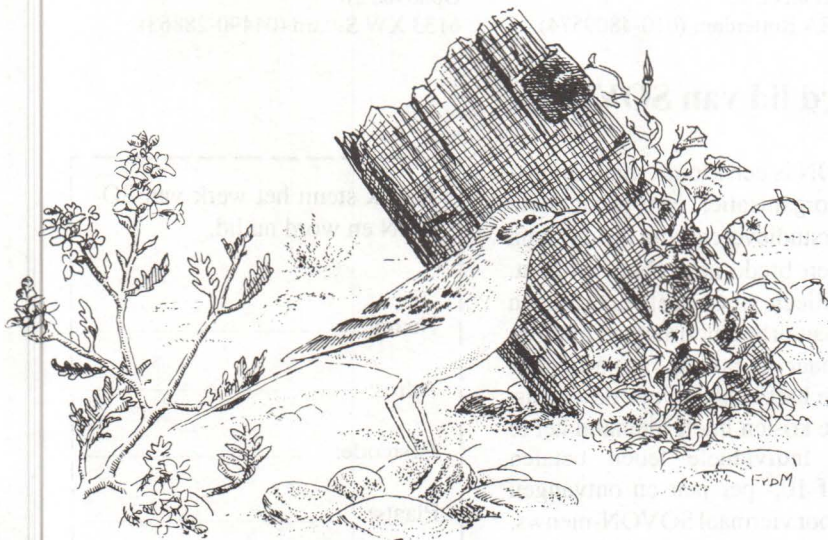
boomlaag en een wel zeer goed ontwikkelde struik- en kruidlaag er onder. Fantasierijke geesten zullen tijdens het ploeteren door de soms 2 meter hoge vegetatie van brandnetel en kleeftkruid wel eens associaties krijgen met ontdekkingsreizen in oerwouden.

Deze bossen blijken met hun dikke humuslaag en groot voedselaanbod (alleen al die huisjesslakken!) een dorado voor broedvogels te zijn, wat zich uit in zeer hoge dichtheden van gewone soorten. Daarnaast werden veel soorten ontdekt waarvan het voorkomen als broedvogel in de polderbossen tot nu toe onbekend was, zoals Wespenvief (2), Boomvalk (2), Draaihals (1-2), Groene Specht (2), Kleine Bonte Specht (10), Glanskop (30), Boomklever (10), Grauwe Klauwier (1), Keep (2), Sijs (10), Barmsijs (15) en Kruisbek (1). Op de ruim 2800 ha geïnventariseerd gebied (waarvan 75% uit bos bestaat, overwegend populier) werden voorts interessante aantallen vastgesteld van Havik (12), Sperwer (18), Buijzerd (35), Torenvalk (14), Houtsnip (201), Tortelduif (587), Ransuil (52), Grote Bonte Specht (184), Nachtegaal (137), Fluitier (19), Vuurgoudhaan (34), Grauwe Vliegenvanger (246), Matkop (291), Kuifmees (44), Zwarte Mees (85), Boomkruiper (226), Wielewaal (142), Goudvink (84) en Appelvink (227). Vergeleken met de broedvogelbevolking op het Oude Land (minimaal 4 km verder-

op), ontbreken alleen Bosuil en Zwarte Specht nog. Opvallend is voorts dat Boomklever, Glanskop en Kleine Bonte Specht vooral voorkomen in boswachterijen die het dichtst bij de broedgebieden op de Veluwe liggen. Het zou interessant zijn te weten of deze stand- en zwerfvogels echt ontbreken in de oudere, verder van de Veluwe af gelegen bossen in de Noordoostpolder. De talrijkheid van de Houtsnip zal een gevolg zijn van de goede humusvorming, waardoor er voedsel en nestgelegenheid te over is. De Appelvink kwam vooral in losvast kolonieverband voor, met name in bosgedeelten met veel zoetkers.

Aardige nevenwaarnemingen waren een paartje Rouwkwikstaart langs het Drontermeer, honderden Kwartels in het omringende cultuurland, 2 Kwakken op een geschikt lijkende broedplaats, een zingende Grauwe Fitis en dito Kleine Vliegenvanger, en een loslopende pauwvrouw (om die in te halen moet je sneller kunnen lopen dan Ben Johnson). Minder leuk was de vaststelling van systematische roofvogelvervolg in het Roggebotzand, waar van 5 buizerden 3 havikparen slechts één paartje Haviken jongen wist groot te brengen, terwijl er liefst 13 dode roofvogels gevonden werden.

Op het Kootwijkerzand (1000 ha, waarvan 351 ha vastgelegd en 266 ha bewegend stuifzand, 31 ha heide; de rest is overwegend arm naaldbos) waren de verrassingen van een ander kaliber. De naaldbosbewoners komen er in extreem lage dichtheden voor, maar van bepaalde soorten van open terrein zijn spectaculair hoge aantallen vastgesteld, zoals Duinpieper (16), Boomleeuwerik (81), Witte Kwikstaart (41) en Tapuit (13). De vaststelling van 5 paren Klapksters op en rond dit gebied geeft te denken voor de rest van de Veluwe. Zo eenvoudig als de soort te ontdekken is in de winter, zo moeilijk is dat in de broedtijd. En wat weten we eigenlijk van uitgestrekte en in theorie geschikte broedplaatsen als het Harskampsche Zand en de militaire oefenterreinen bij 't Harde en Oldebroek? De Veluwse populatie van de Klapkster zou wel eens groter kunnen zijn dan we durven dromen.

Duinpieper (Frank van der Meer)